

Tionde roten, tomt 23

Kvarteret Göta Kanal

Tjugoandra roten 1637–57v

Torggatans östra sida

Tolfte roten 1657h–1670

Hans Börgesson

1637–38: 2 mtl, 1639–40, 1642, 1644–47: 3 mtl, 1648–50: 4 mtl, 1651–55: 4 mtl utom 1653: 5 mtl, 1643: 2 mtl, 1657v (XII), 1657h: 3 1658:8 1659–62: 3 1663: 3 1665–66:6 1667–81

Gustavi tomtöreslängd 1670: 1 tomt, 1674: 2 tomter, M1676: 1 tomt

Redan 1638 ägde Hans Börgesson tomter såväl i andra som 22 som 23 roten (1638 Tjugotredje roten: Uthi Hans Börssons gård 2 mantal).

1667 berättade han i en supplik med anledning av föregående års felslagna fiske, att han var laxfiskare sedan 25 år (EIIa:3).

Detta år den 2 januari utarrenderade staden sitt laxfiske vid Högen för 290 d smt årligen till Hans Börgesson i likhet med vad som skett första gången 1.1.1664 på tre års tid. Den 2.2.1670 prougerades arrendet på två år.

Laxfisket var inte problemfritt. Den 17.9.1666 tillfrågades *soldaterna Olof i Lindåhs* och *Arvid i Slätten*, om de hört Hans Börgesson beskylla *överstelöjtnanten Modeé* för en passerlig karl och den som skulle ha velat stjäla fisk ur hans, Hans Börgessons, nät i sina. De svarade ja, men Hans Börgesson nekade därtill med ”store förpliktelse” och beropade sig på *fiskaren Olof Gudmundsons* och *Jacob i Krantzens vittnesbörd*, att han icke skulle ha fällt sådana ord,

Den 9.5.1667 hävdade *välborne Johan Lilja* och *Fromholt Faegersköld* på samtliga herr *Peder Lijas arvingars* vägnar, att deras rätt trädde för när av arrendatorn av stadens laxfiske Hans Bergesson i det han genom en ny invention av en ”glip” fiskade och intog all den lax, som eljest ”der det wanlige fisket skulle brukas, kunde upstiga till den orth, dher dhe wid Högen genom Kungl. breff hafwer rättigheet at fiska en ottondel af Laxen emot Göteborgs stad”. 1908 års upplaga av *Nordisk Familjebok* ger följande förklaring till glip eller ålglip: ”ett gammalt fiskeredskap, som ännu användes i Danmark, i Östergötlands skärgård (Slätbaken) m fl ställen, utgöres av en trekantig, av träramar utspänd håv med vid, fyrkantig mynning, försedd med skaft, vanligen två bredvid varandra. Med dessa sköter en i vattnet varande fiskare glipen, så att dess sida ligger på bottnen och öppningen eller mynningen står snett uppåt, vänd från fiskaren. En annan, också vadande, fiskare skrämmer med en stång eller puls fisken in i glipen, varpå denna hastigt vändes, så att mynningen kommer uppåt, och därefter lyftes glipen upp”.

Enligt *Fromholt Faegersköld* ägde *Peder Liljas arvingar* en åttondel av laxfisket under *Kåhög* enligt *Gustaf Adolfs donationsbrev* till sal. *Bengt Bryntesson*. *Fromholt Faegersköld* begärde, att *Hans Börgesson* antingen skulle ge dem delaktighet i glipen, så att de kunde få sin åttondel av laxen. eller också avstå från att fiska på detta sätt.

Hans Bergesson sade, att glipen inte var någon ny uppfinning av honom utan hade brukats lika länge som noten. Han kunde inte betala sitt arrende, om han inte fick använda sig av den. Han erbjöd sig att också arrendera sal Peder Liljas åttodel i Kåhögs laxfiske för en skäligen penning.

Den 30.5.1773 var det Hans Börgessons tur att klaga över att räntmästare Fromholt Faegersköld ”medelst Wärdeligit fiske och laxefänge emellan Högen och Partille bro med redskap, båtar och folk, så tillredd och försedd som till laxefiskets fullkomliga inrättande och fortsättande kunnat fordras, gripit uti stadsens rättighet och laxefiske som Hans Börgesson hade i arrende, vilket Herr Faegerskölds förfäder på Jonsered eller Aspenäs aldrig hava understått sig att göra”.

Med anledning av Fromholt Faegerskölds besvär mot Hans Börgessons laxfiske hade burggreven Israel Norfelt den 10.5.1667 berättat

”huru såsom sal Bengt Bryntesson haver löst till sig ett litet stycke jord liggande vid strömmen under Kåhögs by, hwartill Sal-e välborne Herr Peder Lilja genom orätt berättelse hafwer af Hans Kongl Maj:t Gustaf Adolph i Höglöfligaste åminnelse, förmått sig ge privilegium på en åttondepart i Högens laxefiske, der dock bemälte jord icke någon Frelses utan en skattejord är. Hwarom man Herredz Tings Rättens Bewijs, när så påfordras, skall kunna bekomma. Och rådde, att Senaten Faegersköld een uthläggning öfwer sin och sine medarfwingars rätt till Laxefisket i Högen skulle affordra.”

Porttollare eller tullskrivare Nils Hansson (Borgman)

1678–81

M1676: 1 tomt

Det berättades den 4.5.1682, att *Carl Olufsson* och *hustru Ingiell Bötter* hade underskrivit en cautionsskrift för Nils Hansson för hans laxfiske. I resolutionsboken den 13.11.1682 heter det:

”Såsom Nils Hansson intet hafwer betalt för laxefisket och dess arrende för nästförflutet år 1681, alltså wardt han härom uppkallat och detta föreholt, hwilken beklagade sig wid fisket intet warit amintererat uthan måst gifwa hwar tridie lax till Herr Faegersköld på Jonsered, och för den skuld sade han sig icke mehr kunna betala än de 50 d smt han för detta till Herr Praesidenten Macklier på stadzens wägnar att emottaga budit hafwer”. Han fick uppskov tills vidare med resterande 40 d smt.

Den 6.3.1684 (AIIb:4) lovade Nils Hansson Borgman och hans *hustru Annika Andersdotter* att hålla deras svåger *Peter Borgstedt* skadelös för att han upptagit ett lån för att inlösa Nils Hanssons och hans syskons sal föräldrars gård. Den 22.3.1686 lät tullnären Nils Hansson lagbjuda tvenne gårdar, den ena på Torggatan mellan Tore Carlsson å södra sidan och Engelbrekt Esbjörnsson å norra sidan, den andra 10.20 på Kvarnbergsgatan mellan *Lars Olofsson kronosmed* i väster (?) och Tore Jonssons gård (10.19) å öster sida belägen, vilka han köpt av avlidne Hans Börgessons samtliga arvingar för 400 rdr courant.

Den 22.2.1700 pantsatte Nils Hansson Borgman till banken sitt hus på Torggatan mellan *Per Hanssons änka (Annika Svensdotter Böö)* i söder och Engelbrekt Biörsson i norr samt sin bakgård på Kvarnbergsgatan mellan Lars Olssons gård i väster och Bengt Torsson i öster. Cautionister för honom var *rådman Wadst, löjtmant Nils Skruf och färgaren Christian Dögen*. Äldre inprotokolleringar ägdes av tullnären Borgstedt i Varberg och *Arvid Bratts änka*.

Domkyrkans begravningsnotis den 15.7.1703 talade om tullnären Nils Hansson (med uteslutande av Borgman). Hans *änka Maria* svarade för tomtöret 1704. *Tullskrivaren J. Borgman Borås*, som

var äldste sonen, klagade i en supplik den 27.7.1704 (EIIa:17) över att hans yngre broder *tullskrivaren vid Lilla Bommen Hans Borgman* ville tillträda deras sal föräldrars gård och egendom oinventerad utan hans medgivande trots att han lämnat föräldrarna 100 rdr till gårdens inlösande. Bouppteckning efter Hans Borgman företogs 13.7.1720. Han var då fortfarande tullnär. Han var gift med *Brita Ek*, dotter till *befallningsman Börge Ek* och *Maria von Sollen*. Hon gifte om sig med *fältskären vid Sachsiska värvade regementet Thomas Joakim Reusch*. En av Hans Borgmans och Brita Eks barn var *Annika Borgman*, gift med handlanden *Henrik Eriksson Rising*, född 29.9.1700, död 1765, i hans andra gifte.

Nils Hanssons son *Anders Borgman* (begr. D 16.2.1704), nämnes redan 8.10.1691, då Nils Hansson lät honom representera sig mot *Torbiörn Rosenbäck*. Han var 1693 anställd som tullnär i Alingsås: den 6.7.1693 nämnes i Göteborgs RR hans cautionister *Nils Langeberg*, *Petter Holm*, *Håkan Andersson* och *Rolof Rolofsson*.

Ytterligare en son till Nils Hansson Borgman kan nämnas nämligen *Börge*, vars son *Magnus* var gift med *Cornelia Enander*.

Den Nils Hanssons dotter *Maria Borgman*, som svarade för gården i tomtöreslängden 1704–06, övertog såväl gården som bryggeriet och gifte sig 1704 med *Johan Wolfdauer* (se 10.14), Gården uppbjöds av lånekontoret den 1.4.1701 och 21.3.1702.

Före 19.4.1707 hade gården övergått till

skepparen Olof Tollesson d.y.,

som detta år till hospitalet pantsatte gård på Torggatan emellan Engelbrekt Djäknes gård å norra och Annika Svendsdotter Böös å södra sida (ang. den äldre Oluf Tollesson, död c:a 1684, se 2.15, rote 6 1756–70). Enligt skattningslängden 1715 var tomten värd 270 d smt, huset 320 och löseegendomen 180 d smt – för omgivningen rätt mycket.

Det framgår 1717 att hans hustru då hette *Catharina Brockman*. Hon var hans tredje hustru. Hans första hette *Catharina Floor* (bou 5.3.1709), som var syster till *Anders Persson Floor*, *Johan Floor* samt till *fortifikationslöjtnanten Nils Borgs* och *tullnären Olof Wässmans* hustrur. Efter hennes död gifte han om sig med *Anna Elisabeth Woldenberg*, född 1687, död före 1714 (bou 1.10.1714). Hon var dotter till *handl Niclas Woldenberg*, född 1662 och *Ingrid Berggren*, död 1695. Sonen i detta äktenskap *Tolle Olufsson* upptog modernens namnet Woldenberg.

Med *Catharina Brockman* gifte han sig den 14.10.1714: hon var döpt 29.12.1681, död 14.2.1757, dotter till *hattstofferaren Barthold Brockman*, född 1638, död 1738 och *Catharina Lemke*, född 1652, död 1720.

Den 27.8.1718 fick skepparen Olof Tollesson stolrum i domkyrkan efter *Wilhelm Bruce*.

1725 bor *Catharina Brockman* kvar i gården som fattig änka. Den 27.2.1725 omtalas i RR *Catharina Oluf Tollessons* olyckligen omkomna man skepparen *Oluf Tollessons* kreditorer, som skulle sammankallas till den 12 nästkommande april. Hos henne bodde

skeppare Sebastian eller Bastian Borelius,

vars tredje hustru *Catharina Brockman* blev. Han erkänner vid RR (när?, knappast så tidigt som uppgiften den 29.7.1722) att han på sin sal förman *Oluf Tollessons* vägnar var skyldig 70 d smt till skepparlädan. Han var son till *skarprättaren Pehr (Petter) Pehrsson Borelius*, som övergav bödelsyrket för att bli skutskeppare. *Bastian Borelius* var ingalunda någon dununge, när

han flyttade hit till Torggatan. Domkyrkans begravningsbok omtalar, att han hade barn, begravda så tidigt som 22.1.1689 och 13.3.1700 (detta barn ”förd utom staden”). Under mellantiden var han bosatt i Kungälv: Det omtalas i RR i Göteborg att borgaren i Kungälv Sebastian Borelius kontesterade, att *jakten S:t Peter* tillhörde honom. Men före den 10.3.1699 hade han återflyttat till Göteborg – då berättade käranden *soldaten Oluf Eriksson*, att han hade varit inkvarterad hos borgaren Bastian Pettersson Borelius. Denne kunde inte neka till att han bett Olof Eriksson se sig om efter lägenhet var helst han kunde. Han hade erbjudit soldaten att förnöja honom med penningar, eftersom han själv inte hade haft bekvämt husrum att upplåta. Det hade också soldaten gjort. Rätten fann det skäligt, att Sebastian Pettersson ofördröjligen skulle betala, vad som resterade på 11 månaders inkvarteringspengar och ersätta rättegångskostnaderna.

I magistratens registratur Ba:17 för den 13.9.1707 finner man följande i ett brev till sekreterare Ehrenstedt i Stockholm angående attesterna för Gallioten S:t Petter: ”kunnandes iag och ödmjukeligen försäkra Wällborne Herr Sekreteraren, att iag intet håller skepparen Borelius capapel till att vara en lurendrägare, emedan han är en Enfaldig Man, som aldrig farit utom Schagen mera än den förra resan till Amsterdam, och denna senare på Roen. Nu hafwer Redarne skrefwet honom till att oförsummelingen låta weta, hwar han förwarat det saknade Latinska siöpasset, emedan han elliest säies äga ett huuskors eller alltid törstig quinna, under hwilkens disposition han intet gärna lembnar sina skrifter, när han reser bort. Skulle nu Wällb-ne Herr Secreteraren tänkas, att gifwa sig litet patience i denna förtretliga affairen.”

Den 9.4.1709 krävde kofferdikaptenen Sebastian Borelius *handelsmannen Daniel Lander* på betalning för vaxpärlor. Bastian Borelius var bekant kaparkapten under Karl XII.

Bland Göteborgs årshandlingar EIIa:22 ligger ett brev daterat Marstrand 15.10.1710, där *rådsmannen och arkliemästaren L Bouschman* klagar över injuriansaken han hade med *Jürgen Mattisson Tollishuusen*, som for till kaps från Göteborg med *kaparen Sjöhund* och med kapten Bastian. (Flera skrifter i ärendet bilägges.)

1711 förde Bastian Borelius *kaparen Packan*. Enligt Gbg RR 1717, 148 skulle Sebastian Borelius vara uppvuxen i Danmark.

Hans första törstiga hustru var *Märta Hansdotter*: Enligt kämnärsrätten den 11.4.1717 hade hon genom fylleri och liderligt leverne befunnits ej vara vid sitt rätta förstånd och på grund av sitt slösaktiga leverne och något snattande entledigats från äktenskapsbanden med Sebastian Borelius. Denne betalade 200 daler för att få henne intagen på hospitalet (Berg II:1–2, 332). 1720 Hans andra hustru var *Margareta Rolufsdotter* (bou 1726), dotter till *segelmakare Roluf Rolufsson* och *Anna Börgesdotter*.

Magistraten resolverade den 23.2.1725, att emedan skepparen Bastian Borelius uppvisat sitt borgarbrev, som visade, att han vunnit burskap här 1704, och det jämväl av protokoller under den 13.5.1713 befanns, att han intet vidare flyttat härifrån än att han någon tid ärat försöka sin lycka utomlands och därför begett sig till Lübeck, där han efter att en tid ha uppehållit sig där, återvänt hit enligt utfästelse och löfte. Alltså fann Magistraten det skäligt att Bastian Borelius skulle få tillgodogöra sig det här vunna burskapet och sina borgarrättigheter. Eftersom han under bortovaron ej hade betalt kontributionen men ändock under frånvaron använt sig av det här vunna burskapet fick han i ett som allt betala 40 d smt.

Han begravdes 4.1.1744 (bou 20.2. s.å.), varefter Catharina Brockman på nytt blev änka.

Om släkten Borelius kan en del upplysningar erhållas ur *skräddaren Olof Wollins* (se bla. 10.88) inlagor till Magistraten, vilka var många på grund av hans eget olyckliga öde. Den 17.3.1746 skrev Wollin, att hans svärfader – Sebastian Borelius son Hindrik – hade avlidit den 16 febr. s.å. Olof Wollin hade kostat på mycket på hans begravning och transporterande undan eldsvådan. Hans svärmoder hade legat sanslös på fjärde året och krävde daglig skötsel och uppehälle. Nu hade *hustru Britta Mohr* begärt, att 232 daler 44 4/7 öre skulle sekvestreras hos köpmannen Olof Ahlmarck och hon hade erhållit kvarstad, vilken Wollin ville ha upphävd (EIIb:44). Hösten 1747 skrev Olof Wollin en inlaga om arvsinstrumentet efter hans sal svärfaders fader skepparen Sebastian Borelius av dato 20.2.1744. Svärfaderns broder *Christian Friederich Borelius* hade att fordra möderne 200 d smt samt fäderne 86 d 29 3/4 öre smt. Wollins svärfaders styvmoder Catharina Brockman hade ännu hand om pengarna eftersom C. F. Borelius var utomlands. Catharina Brockman var en gammal bedagad människa, som icke var det ringaste släkt med Christian Friederich, vilket Wollins hustru var (EIIb:44). Enligt ett meddelande från *överauditören Casper Jenzelius* i Rendsburg skulle Christian Friedrich Borelius ha avlidit där i maj 1738 (EIIb:90). Den 5.7.1760 (EIIb:98) exhiberades en skrivelse i rådhusrätten angående tvisten om arvet efter denne C. F. Borelius, som uppstod sedan Catharina Brockman då nyligen dött. De som agerade som arvingar var då:

Kanslisten i Kungl. Bergskollegium Johan G Nittau på egna och sin svärmoder *Maria Dorotea Brockmans* vägnar

Petter Hamnström på egna och svågern *Georg Georgssons* vägnar.

Johan Philip Spång

Barthold G Nittau

Olof Wollin som representant för arvingarna efter sin svärfader avlidne avskedade sjölöjtnanten Hindrik Borelius och dennes syskon *Maria Borelia*, som var gift med *sjölöjtnanten Hans Wilhelmsson* (skrev från Kiel 1744) och *styrmannen i Rotterdam Johan Borelius*.

1747 nämnes att Sebastians broder i Varberg fått en gammal rock och Hindrik Borelius en annan.

Skräddaren Casper Meissner

1745–55

Han erhöll burskap den 25.9.1733. Han bodde 1728–44 i 10.101 i en gård han hade övertagit efter Christoffer Meissners änka. Han avled den 30.6.1756. Hans *hustru Ingeborg* avled o dec 1755 (bou 16.7.1756). Vid tiden för makarnas död ägde de hus och tomt på Torggatan mellan Lars Eriksson i norr och stadens barnhus avbrända ödetomt i söder. Gården övertogs för 900 d smt av dottern *Anna Sofia Meissner*, som påtog sig att betala sterbhusets gäld och skuld och förnöja sin broder. Bonden *Olof Andersson i Renna på Inland* gav henne prolongation med skuldbetelningen, varför hon den 9.10.1756 pantsatte gården till honom. Hon ägde gården som änka efter *skräddarmästare Jacob Axström* 1757. Hon gifte senare om sig med *skräddaremästare Anders Edman*. Gården kallas 1760 skräddaren Anders Edmans ödetomt.

Casper Meissner hade också skuld till Barnhuset och Tyska kyrkan, varför Anders Edman måste börja äktenskapet med konkurs och auktion den 2.1.1768.

Stadskvartermästare Johan Didrik Gerndt lät den 18.7.1774 första gången uppbjuda skräddaren Anders Edmans i stadens femte kvarter och tionde rote vid Torggatan emellan handelsmännen Törner Plancks och Schönfeldts å norra och Lorentz Jensen å södra sidan varande tomter belägna

och till borgenärerna avträdde ödetomt som enligt RR:s den 9.1.1771 avsagda dom sålts till Gerndt den 14.7.1774 för 200 d smt. 30-penning 6 daler $21\frac{1}{3}$ öre smt. Ödetomten uppbjöds nästa år den 20.2.1775 första gången av *handelsmännen Henrik Törner Planck och Schönfeldt*, som köpt den av J. D. Gerndt den 14.2.1775 för 350 d smt. 30-penning 11 d $21\frac{1}{3}$ öre smt. Tomten var hembjuden till nabon Lorentz Jensen och viderbon hökaren Petter Björkrots änka. År 1800–07 kallas tomten *B J Plancks* tomt.